

Heimans en Thijsse

Nieuwsbrief

Mededelingenblad van de Heimans en Thijsse Stichting

nummer 36

juni 2009

Heimans en Thijsse Dag 2009

Op zaterdag 10 oktober 2009 wordt de Heimans en Thijsse Dag 2009 gehouden. Deze zal plaats vinden in de Koningszaal in Artis, Plantage Middenlaan 41-A, 1018 DC Amsterdam.

Inspiratie door de natuur: het verleden voor de toekomst

Het programma trekt lijnen vanuit het verleden over de ontwikkelingen in natuur en cultuur en natuureducatie. Ook wordt aandacht besteed aan het archief en de bibliotheek van de Heimans en Thijsse Stichting. Die zijn een bron van informatie uit het verleden en een inspiratie voor de toekomst.

Programma

10:00 Ontvangst en koffie

10:30 Welkom en inleiding tot het programma

10:45 “Natuurbeleving in Nederland sinds Heimans en Thijsse”

11:30 “De ontwikkeling van cultuur elementen in het landschap”

12:15 “Maatschappelijke en culturele ontwikkelingen en het belang van natuur daarbij”

13:00 Lunch

Het middagprogramma is gebaseerd op materiaal uit het archief en de bibliotheek

14:00 “Natuurstudie en natuurbeleving”

14:30 “Landschapsgeografie en cultuur elementen”

15:00 “Natuur voor veranderende sociaal culturele waarden”

15:30 Conclusies

16:00 Borrel

Prijs: EUR 45.-- (inclusief koffie, thee, lunch en borrel)

Aanmelden:

Belangstellenden kunnen zich tot 15 september 2009 aanmelden per brief of e-mail: Heimans en Thijsse Stichting, Postbus 20123, 1000 HC Amsterdam; heimans-en-thijsse-st@planet.nl

Zij ontvangen het definitieve programma en aanwijzingen voor het betalen van de toegangsprijs.

Maarten Smies
Commissie Activiteiten en Prijzen

Documentatie van

- natuurbeleving
- natuurstudie
- natuurbehoud
- natuureducatie

Nominaties voor de Heimans en Thijssse Prijs 2010 De Bronzen Spreeuw

De Heimans en Thijssse Stichting hoopt in 2010 opnieuw de Heimans en Thijssse Prijs (Bronzen Spreeuw) toe te kennen. Deze prijs is een erkenning van de bijzondere inzet van personen of organisaties voor natuurbeleving, natuurstudie, natuurbehoud en natuureducatie.

Daarvoor ontvangt de Commissie Activiteiten en Prijzen graag voordrachten van personen, groepen of organisaties, die naar de mening van de voordragers voor de Heimans en Thijssse Prijs in aanmerking komen.

Het Bestuur van de Heimans en Thijssse Stichting kent de Prijs toe aan een persoon, groep of organisatie die activiteiten ontwikkelt of heeft ontwikkeld, die gericht zijn op het wekken van belangstelling voor de natuur, de natuurstudie, het natuurbehoud of de natuureducatie bij uiteenlopende doelgroepen. Hierbij kan sprake zijn van verschillende maatschappelijke invalshoeken (sociaal, economisch, kunstzinnig, cultureel, spiritueel, wetenschappelijk).

Natuurbeleving is voor zulke activiteiten van educatie, studie en bescherming zowel inspiratie als motief.

De activiteiten hebben een of meer van de volgende kenmerken:

- Zij hebben een duidelijke uitstraling
- Zij zijn grensverleggend of baanbrekend
- Zij richten zich op nieuwe doelgroepen/publieken
- Zij hebben een lange geldigheidswaarde en zijn duurzaam
- Zij zijn overdraagbaar.

Nominaties kunnen worden ingediend op een speciaal formulier. Dat formulier kan worden aangevraagd bij de voorzitter van de Commissie Activiteiten en Prijzen van de Heimans en Thijssse Stichting:

Maarten Smies, Postbus 96992, 2509 JJ Den Haag,
e-mail: maarten@smies.org

Ook komt het formulier beschikbaar op de website van de Heimans en Thijssse Stichting (www.heimansenthijsssestichting.nl)

De sluitingsdatum voor nominaties is 1 november 2009.

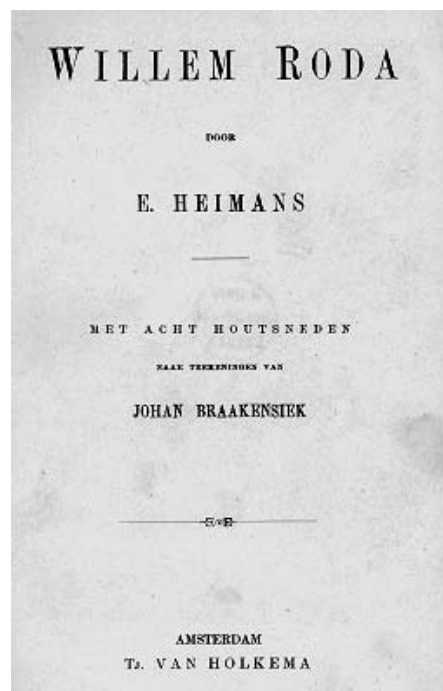
Heimans en Thijssse Stichting
Commissie Activiteiten en Prijzen

Maarten Smies
Postbus 96992
2509 JJ Den Haag

telefoon: (070) 326 8365
e-mail: maarten@smies.org

‘Kees, ben jij ’t of ben je het niet?’ riep Willem en greep zijn makker van den Kruisberg bij den schouder. (Uit hoofdstuk XVI.)

Overgenomen van URL
http://www.dbnl.org/tekst/heim004will01_01/heim004will01_01_0016.htm

Willem Roda Ingezonden mededeling

Hoewel ik aanneem dat de Stichting zich vooral interesseert voor Heimans en Thijssse als natuuronderzoekers, lijkt het me toch aardig om te weten dat Burgemeester en Wethouders van de gemeente Doetinchem ingegaan zijn op mijn voorstel (als lid van de gemeentelijke straatnaamwerkgroep) om een nieuwe straat naar Willem Roda te noemen. Willem Roda, de schepping van Eli Heimans, kwam op de Kruisberg alhier terecht. Uit dit Rijksopvoedingsgesticht wist hij te ontkomen dank zij de hulp van twee ‘internen’ van Ruimzicht, leerlingen van het stedelijk gymnasium. De nieuwe weg ligt (met een beetje fantasie) precies tussen de Kruisberg en Ruimzicht.

Dr. W.B. van der Grijn Santen
Loolaan 43, 7009 BB Doetinchem.

3

De Tropische Natuur

In 1911 werd in Batavia (nu Jakarta) de Nederlandsch-Indische Natuurhistorische Vereeniging opgericht. Al een jaar later startte de uitgave van het tijdschrift *De Tropische Natuur*, de Indische pendant van *De Levende Natuur* in Nederland. Dat ging door tot 1954, toen het tijdschrift van naam veranderde en *Penggeman Alam* ging heten, maar de jaargangnummering wel werd voortgezet. Er verschijnen dan artikelen in het Engels, Bahasa Indonesia en Nederlands.

We hebben geen overzicht van alle verschenen nummers en jaargangen. Er is vast iemand die ons op dit punt kan inlichten. Af en toe krijgt de Heimans en Thijssse Stichting een paar jaargangen aangeboden, maar de serie is verre van volledig. Daarom hebben we onlangs op een boekenveiling geboden op een volledige set. Ons bod was te laag en onze verzameling blijft onvolledig. Daarom vragen we onze donateurs exemplaren of jaargangen van *De Tropische Natuur* af te staan. De natuur van West- en Oost-Indië in ruime zin behoort namelijk tot het verzamelgebied van onze stichting.

Frans Beekman

Heimans en Thijssse Nieuwsmail

Donateurs van wie het emailadres bekend is ontvangen circa zes keer per jaar de Heimans en Thijssse Nieuwsmail. In deze Nieuwsmail vindt u aankondigingen van activiteiten van de Stichting en actuele berichten over natuurbeleving, natuurstudie, natuurbehoud en natuureducatie. Zo bent u altijd op de hoogte van interessante nieuwtjes.

Ontvangt u de Nieuwsmail nog niet? Stuur dan bij voorkeur via de website een berichtje naar de Stichting, waarin u zich aanmeldt voor de Nieuwsmail: www.heimansenthijsssestichting.nl

Practicum Ethologie

Onlangs ontving de Heimans en Thijssse Stichting van de familie Bos-van Noordwijk uit Winterswijk als bijzondere schenking zeven studieboeken van Jan Joost ter Pelkwijk (1914-1942). De boeken waren ooit terecht gekomen bij zijn beste vriend Ben van Noordwijk. Een zeldzaam document vormde bovendien het gestencilde 'Practicum Ethologie' door N. Tinbergen en J.J. ter Pelkwijk, gedateerd 25 maart 1939 (24.5 x 21 cm). De volledige titel luidt: 'Practicum Ethologie Derdejaars – Zoölogisch Laboratorium Leiden. Inleiding tot de ethologie die op het practicum bedreven wordt'.

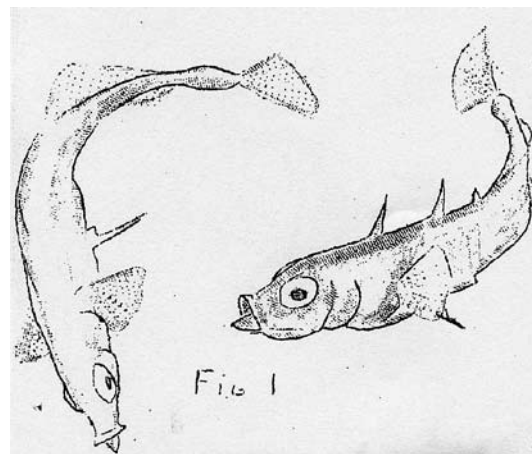
Het is opmerkelijk dat deze titel niet wordt genoemd in de biografie *'Niko's Nature'* door Hans Kruuk (2003). Blijkens een verwijzing in 'Patterns of behavior' van Richard Wellington Burkhardt (2005) bevindt het dictaat zich ook in de Niko Tinbergen Papers in Oxford. Daar ontbreekt kennelijk de begeleidende brief, want in de verwijzing staat 'undated'.

Het 'Practicum Ethologie' bestaat uit een inleidende tekst van 19 bladzijden. Arie Spaans, die de bundel doorbladerde, merkt op dat de tekst van Tinbergen wat plechtstatig is en weinig lijkt op de schrijfrant in zijn populair-wetenschappelijke artikelen en boeken. In de bundel volgen daarna twee practica: actiesystemen 1. Geelgerande watertor, 9 bladzijden met tekeningen door Ter Pelkwijk; actiesystemen 2. Driedoornige stekelbaars, 18 bladzijden met tekeningen door Ter Pelkwijk (zie figuur!). Er zijn steeds blanco bladzijden meegebonden voor schetsen, aantekeningen, e.d.

De handgeschreven datum achterin, 3-4-1939, is stellig het moment dat Ben van Noordwijk deze bundel ontving. In de genoemde brief van 1939 staat dat het practicum al in 1936 bestond en nu naar een definitieve vorm groeit. De student wordt gestimuleerd tot zelfstandig ethologisch onderzoek en tot een zelfstandige vraagstelling. Bovendien moet het onderzoek dienstig zijn voor het vak biologie in het middelbaar onderwijs.

De nog steeds groeiende Verzameling J.J. ter Pelkwijk, waarin het 'Practicum Ethologie' is ondergebracht, wordt bewaard in een speciale stalen kast.

Frans Beekman

Documentatie van

- natuurbeleving
- natuurstudie
- natuurbehoud
- natuureducatie

Wie Was....? nr. 16 Fop I. Brouwer

Waarschijnlijk is er niemand in Nederland die zoveel radiopraatjes over de natuur heeft gehouden als de Groningse bioloog Fop I. Brouwer. Toen hij in 1979 als radiospreker stopte, stond de teller op bijna drieduizend spreekbeurten.

Vooral met zijn rubriek in het zondagochtendprogramma 'Weer of geen weer' trok Brouwer een groot publiek. Om zijn luisteraars bij de les te houden maakte hij af en toe expres een foutje, want dat zou Thijssse volgens hem ook wel gedaan hebben. Zijn columns sloot hij steevast af met de woorden dat 'alles wat leeft en groeit ons altijd weer boeit'. Het zintje werd zijn handelsmerk.

Foppe Inne Brouwer werd op 17 november 1912 geboren. Op de hbs in Groningen gaf hij al blijk van zijn belangstelling voor de natuur. Hij werd lid van de natuurhistorische schoolclub Linnaeus en besloot om na zijn eindexamen biologie te gaan studeren. Eenmaal klaar met zijn studie was er echter nauwelijks werk te vinden. Pas in 1939 kreeg hij voor het eerst een vaste baan, als leraar voor acht uur in de week. In de loop der jaren klom hij op tot directeur van de middelbare landbouwschool in Groningen. In 1976 ging hij met vervroegd pensioen om meer te kunnen reizen.

Net als Heimans en Thijssse had Brouwer een sterke drang om zijn kennis over de natuur uit te dragen. Kort voor de oorlog had hij al eens een lezing verzorgd voor de Vereniging van Arbeiders Radio Amateurs (VARA). In 1945 begon hij op een achtergelaten Canadese zender die in gebruikgenomen werd als Regionale Omroep, met het houden van radiopraatjes. Die trokken kennelijk in Hilversum de aandacht, want in 1952 vroeg de VARA hem voor een tweewekelijkse rubriek op de vroege zondagochtend. De serie kreeg de naam 'Langs ongebaande wegen. Drs Fop I. Brouwer neemt ons mee naar buiten.' Vanaf medio 1955 ging zijn praatje deel uitmaken van het wekelijkse door Bert Garthoff geleide programma 'Weer of geen weer', de voorganger van Vara's Vroege Vogels.

Op het gebied van de natuur was Brouwer van alle markten thuis. Met zijn sonore, enigszins afgemeten stem vertelde Brouwer over het natuurleven in zijn directe omgeving, maar ook over waarnemingen op zijn reizen door Europa en verder van huis. Behalve als spreker manifesteerde Brouwer zich als publicist. Hij verzorgde schoolboeken over plant- en dierkunde

en werkte mee aan diverse natuurtijdschriften, maar werd vooral bekend door zijn columns in het Nieuwsblad van het Noorden. Met het schrijven van krantenstukjes was hij al op z'n zeventiende begonnen.

Over reacties had Brouwer nooit te klagen. Op zijn huisadres in Haren bezorgde de post wekelijks honderden brieven. Die werden allemaal trouw, in de uitzending of schriftelijk (deels op voorgedrukte briefkaarten), beantwoord. Brouwer sprak en schreef over de natuur met veel gevoel voor realiteit. Dat de natuur soms moet wijken voor de vooruitgang van de mens, begreep hij best, maar hij vond wel dat de mens verstandig met de natuur en het landschap moest omgaan en steeds kritisch moest kijken of de ingrepen noodzakelijk waren. Hij stond op het standpunt dat je de 'rotzooi' het best kon concentreren. Dus door spoorlijnen en autowegen naast elkaar te laten lopen.

Een hoogtepunt in zijn carrière vormde zijn promotie, in 1958, aan de Universiteit van Amsterdam. Zijn proefschrift 'Leven en werken van E. Heimans en de opbloei der natuurstudie in Nederland in het begin van de twintigste eeuw' verscheen ook als handelseditie. Het boek kreeg een uitstekende pers. Voor de Heimans en Thijssse Stichting is Brouwer's studie van onschatbare waarde. Hij verzamelde niet alleen informatie van mensen die Heimans nog gekend hadden – informatie die anders ongetwijfeld verloren was gegaan –, maar vestigde met zijn boek ook in brede kring de aandacht op het werk van Heimans en Thijssse.

Brouwer ontving tijdens zijn leven diverse onderscheidingen, waaronder de Zilveren Anjer in 1989. Hij stierf op 20 december 1991.

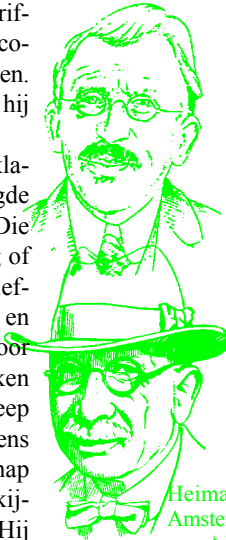
Het materiaal dat Brouwer verzamelde voor het schrijven van zijn proefschrift is aanwezig in de Artisbibliotheek van de Universiteit van Amsterdam.

Marga Coesèl

Bronnen

G. Overdijking. Fop I. Brouwer is nog lang niet uitgekeken. Het Parool PS 16-10-1976, p. 3;

Martin Schouten: Al wat leeft en groeit ons altijd weer boeit. In: Verheffend, vooruitstrevend, verstrooiend. Vijfen zeventig jaar Vereniging van Arbeiders Radio Amateurs 1925-2000. Amsterdam. 2000.

De Heimans en Thijssse Stichting beheert een bibliotheek en een archief met materiaal betreffende de ontwikkeling in het denken over en het omgaan met de natuur.

Activiteiten op deze terreinen worden bevorderd door o.m het toekennen van de Heimans en Thijssse Prijs.

Men kan donateur van de Stichting worden door EUR 20,- (instellingen minimaal EUR 65,-) over te maken op postgiro 3831069 t.n.v.

Heimans en Thijssse Stichting, Amsterdam, onder vermelding van 'donatie'. Men ontvangt dan de Nieuwsbrief en uitnodigingen voor manifestaties.

Postadres

Postbus 20123
1000 HC Amsterdam

Website

www.heimansenthijsssestichting.nl

Secretariaat, Bibliotheek en Archief

Hugo de Vries-Centrum
Plantage Middenlaan 2c
1018 DD Amsterdam
tel. 020 6228115
Bibliotheek en archief zijn toegankelijk op dinsdag en vrijdag van 10.00 - 16.30 en op afspraak.

Dagelijks Bestuur

M.G. Schouten, voorzitter
tel. 030 2369258
mg.schouten@worldonline.nl
P.J. Roos, secretaris
tel. 020 4963098
rooskra@xs4all.nl
H. Bunte, penningmeester
tel. 020 6228115
h.bunte@ivn.nl
M.Smies, Heimans en Thijssse Steunfonds
tel. 070 3268365
maarten@smies.org
J.T.deSmidt, Commissie voor de Collecties
tel. 020 6235114
jt.de.smidt@hetnet.nl
P.J. Schroevers, Commissie Activiteiten en Prijzen
tel. 030 2310312
p.schroevers@zonnet.nl
E. van der Maarel
tel. 0561 430760
eddy.arteco@planet.nl

Bibliotheek

R. van Hees
tel. 020 6228115
heimans-en-thijssse-st@planet.nl

Eindredactie Nieuwsbrief

E. van der Maarel
tel. 0561 430760
eddy.arteco@planet.nl

Heimans en Thijssse Stichting